

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา

Area-based education management to reduce educational inequality

รังสิญา ช่อผุก* และประกอบ ใจมั่น

Rangsiya Chorpook* And Prakob Jaiman

Received: 28 February 2023, Revised: 25 December 2024, Accepted: 27 December 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ เด็กและเยาวชนคือปัจจัยที่สำคัญที่จะพัฒนาสังคมและประเทศ ถ้าเด็กและเยาวชนมีการศึกษาที่ดี ก็จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ส่งผลให้สังคมและประเทศพัฒนาไปในทางที่ดีได้ การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จึงถือเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายองค์ความรู้ อำนาจการบริหารองค์กร และการบริหารจัดการทางการศึกษาลงไปสู่ประชาชนทุกคนได้อย่างทั่วถึง อันจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การจัดการศึกษา, เชิงพื้นที่, ลดความเหลื่อมล้ำ

Abstract

This article presents area-based education management to reduce educational inequality. Education is an important to improve life. Children and youth are important factors that will develop society and the country. If children and youth have a good education will have a good quality of life. As a result, society and the country can develop in a good way. The study of area management is parts of educating people in terms of knowledge dissemination, organizational empowerment, and educational administration. This will reduce social inequalities which result in contribution to the development of stability and sustainability.

Keywords : Education management, Area Based, Reduce Inequality

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)

E-mail : rangsiya.chor@gmail.com

บทนำ

ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 54 วรรคหก กำหนดให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครูนั้น กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561 (พ.ร.บ.กสศ.) เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ร.บ.กสศ. มาตรา 5 กำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยมาตรา 3 ให้ความหมายของ “ความเสมอภาคทางการศึกษา” คือ ให้ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับและเข้าถึงการศึกษา และพัฒนาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง และ “ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา” คือ ความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาที่ครอบคลุมถึงคุณภาพหรือมาตรฐานของสถานศึกษาคุณภาพหรือประสิทธิภาพครูฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาของหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จ ได้นำแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่มาเป็นฐานในการพัฒนาโดยเปิดโอกาสให้แก่อำเภอส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เช่น การกำหนดโจทย์ปัญหาหรือเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนของแต่ละพื้นที่ การลำดับความสำคัญของปัญหา การร่วมออกแบบ การพัฒนาคุณภาพสนับสนุน ตลอดจนตรวจสอบการใช้ทรัพยากรการศึกษา เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการสามารถตอบโจทย์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน บนฐานข้อมูลความรู้และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน (จุฬารักษ์ มาเสถียรวงศ์, 2560)

กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีแผนงานเฉพาะด้านตามประชากรกลุ่มเป้าหมายและการบริหารจัดการ คือ 1) แผนงานพัฒนาระบบหลักประกันความเสมอภาคทางการศึกษามุ่งให้การช่วยเหลือโดยตรงกับกลุ่มนักเรียนยากจนพิเศษและด้อยโอกาส 2) แผนงานส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพเยาวชน ระดับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้สำหรับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่จะยุติการศึกษาเพียงระดับมัธยมปลายสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายมีความพร้อมที่จะเข้าสู่การทำงาน (Career-Ready) รวมถึงมีศักยภาพที่จะประกอบกิจการเอง 3) แผนงานพัฒนาคุณภาพโรงเรียนทั้งระบบมุ่งพัฒนาโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตชนบทหรือมีสัดส่วน จำนวนนักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาสค่อนข้างมาก จำนวนราว 900 แห่ง

4) แผนงานพัฒนาระบบการผลิตและพัฒนาครู สำหรับโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล มุ่งพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ห่างไกลยากลำบาก ครอบคลุมทุกโรงเรียนทั่วประเทศราว 1,500 แห่ง

5) แผนงานส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนและประชากรวัยแรงงานนอกระบบ มุ่งค้นหาพัฒนาระบบจัดการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมกับชุมชนท้องถิ่นสำหรับเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษาแล้ว ทั้งที่มีงานทำ ว่างาน หรือมีอุปสรรคในการกลับเข้าศึกษาต่อ

6) แผนงานจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ร่วมกับหน่วยงานหลักเพื่อมุ่งค้นหาตัวแบบบูรณาการส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นที่ทั้งระดับจังหวัดหรือระดับย่อยกว่า

7) แผนงานบริหารจัดการในการพัฒนางานที่สามารถส่งผลกระทบสูง (High Impacts) และมีมาตรการการช่วยเหลือได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งต้องอาศัยการใช้ข้อมูลความรู้เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอในการปฏิรูปการจัดการศึกษา และผลักดันเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้วยวิธีการและโอกาสที่เหมาะสม (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ปัญหาความยากจนเป็นการตัดโอกาสในทุกๆ ด้านของชีวิต การแก้ปัญหาเรื่องความเหลื่อมล้ำจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้สามารถแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้ ซึ่งยังเห็นว่าควรต้องให้ทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงบริการ และสามารถที่จะใช้โอกาสนั้น อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ไม่ได้หมายความว่าทุกคนจะต้องเท่าเทียมกันทั้งหมด เพราะมองว่าเป็นไปไม่ได้ แต่ควรต้องลดช่องว่างของความแตกต่างลงให้อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน (วุฒิสาร ตันไชย, 2565)

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยมีปัญหาคความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ปัญหาความยากจนยังเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลให้เด็กในวัยเรียนขาดโอกาสในการศึกษา ในขณะเดียวกันกระทรวงศึกษาธิการมีงบประมาณที่เพียงพอสำหรับเด็กทุกคนแต่ก็ไม่สามารถควบคุมการศึกษาให้มีประสิทธิภาพได้อย่างทั่วถึง การผลักดันให้กระจายอำนาจในการจัดการศึกษาให้ตรงกับปัญหาและความต้องการของพื้นที่จึงเป็นผลที่ควรดำเนินการเพื่อตอบโจทย์กับปัญหาที่เกิดขึ้น

ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยจัดงบประมาณเพื่อการศึกษาในอัตราที่สูงมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ในกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือเพื่อเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) พบว่าไทยมีสัดส่วนการใช้งบการศึกษาต่องบประมาณแผ่นดินมากกว่าค่าเฉลี่ยถึงร้อยละ 11.60 และสูงกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว อย่างเช่น ญี่ปุ่นและเยอรมันถึง 2.5 เท่า เมื่อนำการใช้จ่ายงบประมาณ

ด้านการศึกษาแยกแยะพบว่างบประมาณที่สูง ถึงร้อยละ 20-25 ของงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปี ส่วนใหญ่ใช้เป็นค่าตอบแทนบุคลากรและโครงสร้างโดยมากกว่า 4 ใน 5 เป็นเงินเดือนค่าตอบแทน และสวัสดิการสำหรับบุคลากร ที่น่าสังเกตอย่างยิ่ง คือ ระบบการศึกษาไทยใช้งบประมาณน้อยมากในการส่งเสริมกิจกรรมเรียนรู้ สะท้อนว่า ประเทศไทยมีการลงทุนเพื่อการศึกษาสูงมาก แต่เกิดผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าที่ควรเป็น แสดงว่าระบบการจัดการมีปัญหาด้านประสิทธิภาพประสิทธิผล สาเหตุสำคัญคือกระทรวงศึกษาธิการมีขนาดใหญ่มาก และไม่สามารถดูแลคุณภาพของโรงเรียนราว 30,000 โรงเรียนอย่างทั่วถึง จึงไม่สามารถจัดการศึกษา ได้ตรงกับสภาพปัญหาและความต้องการของคนในพื้นที่จริง (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2557)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จึงร่วมกับ สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.) ได้ร่วมกันพัฒนาแนวคิดการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education : ABE) เพื่อพัฒนาระบบการจัดการใหม่ ซึ่งเป็นระบบการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ที่ประยุกต์มาจากแนวคิด ABC (Area-Based Collaborative Research) ที่ สกว.ได้พัฒนาขึ้น โดยมีองค์ประกอบของแนวคิดมี 3 ส่วน คือ 1) การพัฒนากลไกการจัดการ ควรมีลักษณะเป็นกลไกที่ประกอบด้วยภาคีหลายภาคส่วนที่ร่วมมือกันโดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของพื้นที่ในทั้ง 2 มิติ ข้างต้น 2. การพัฒนาฐานข้อมูล เพื่อใช้ในการกำกับติดตามและวางแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรที่ลงไปยังจุดต่าง ๆ ในพื้นที่ 3) กระบวนการเชื่อมโยงกลไกและข้อมูล นำสู่การวางแผนและกำกับติดตามการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2557)

สถานการณ์สำคัญเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

1. นักเรียนยากจนหรือด้อยโอกาส 1.8 ล้านคน มีความเสี่ยงที่จะหลุดออกจากระบบการศึกษา
2. ความยากจน ด้อยโอกาสทำให้เด็กไทย ยังอยู่นอกระบบการศึกษามากกว่า 430,000 คน
3. เด็กยากจนเพียง 5% ต่อรุ่น มีโอกาสศึกษาต่ออุดมศึกษา

4. ช่องว่างการเข้าถึงการศึกษา ระหว่างครัวเรือนรายได้ 10% ล่างสุด ห่างจากครัวเรือนรายได้ 10% สูงสุด ถึง 20 เท่า
5. เด็กและเยาวชนพิการ 246,651 คน กำลังศึกษาอยู่ในระบบการศึกษา (สพฐ.)
6. ครอบครัวของเด็กยากจน ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่าย ด้านการศึกษาสูงมาก เมื่อเทียบกับรายได้ ค่าใช้จ่ายสูงกว่า ครอบครัวคนรวย ถึง 4 เท่า
7. พัฒนาการด้านการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนชนบทช้าลงกว่า 2 ปีการศึกษา เมื่อเทียบกับนักเรียนในโรงเรียนเขตเมือง

การศึกษาของประเทศไทยจากข้อมูลงบประมาณของไทยที่มีสัดส่วนงบประมาณการศึกษาต่อ GDP สูงเป็นลำดับ 2 ของโลกแต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าที่ควรเป็นตัวบ่งชี้ว่าปัญหาการศึกษาไทยมิได้เกิดจากการขาดแคลนงบประมาณแต่อยู่ที่การจัดการที่ขาด ประสิทธิภาพ สาเหตุสำคัญคือระบบการศึกษาไทยที่มีขนาดใหญ่เกินไป มีโรงเรียนราว 30,000 โรง ครูประมาณ 400,000 คน ใหญ่กว่าของสิงคโปร์ นิวซีแลนด์ ฮองกงกว่า 10 เท่า การจะจัดการศึกษา ให้มีคุณภาพระดับสูงเทียบเท่าประเทศเหล่านั้น จำเป็นต้องลดขนาดการจัดการลงเพื่อให้สามารถควบคุมปัจจัยการบริหารคุณภาพให้ได้ หน่วยระดับจังหวัดจึงน่าจะเป็นขนาดที่เหมาะสม และการบริหารจัดการในพื้นที่สู่การดูแลกลุ่มเป้าหมาย เป็นทางเลือกหนึ่งของการจัดการ คือ การกระจายทรัพยากรลงสู่พื้นที่ให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดและสนับสนุน ตลอดจนตรวจสอบการใช้ทรัพยากรการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับความต้องการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการศึกษาของแต่ละพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.), 2557)

กล่าวโดยสรุป ประเทศไทยมีงบประมาณมากมายเพียงพอต่อการจัดการศึกษาแต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลับตรงกันข้ามโดยจากการตรวจสอบพบว่า ปัญหาที่สำคัญคือการบริหารจัดการด้านการจัดการเรียนรู้ซึ่งแต่ละพื้นที่ควรมีการบริหารจัดการที่แตกต่างกันเนื่องจากความแตกต่างทางด้านพื้นที่ ซึ่งโดยปกติส่วนกลางจะเป็นคนออกแบบและควบคุมการจัดการเรียนรู้จึงควรมีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่โดยหน่วยงานแต่ละระดับจัดการร่วมกัน

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

การศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Education) หมายถึง วิธีคิดในการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาส ให้แก่ภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยไม่ผูกติด หรือรอให้รัฐส่วนกลางดำเนินงานเพียงลำพังการศึกษาเชิงพื้นที่ได้รับความสำคัญมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของรัฐเอง อาทิ รัฐมีขนาดใหญ่โตจนขยายตัวต่อไปได้จำกัดรัฐที่ขยายตัวมากทำให้เกิดการสูญเสียประสิทธิภาพ (x - inefficiency and mediocrity) และเต็มไปด้วยระเบียบต่างๆ จนขาดความยืดหยุ่น (อมรวิรัช นาคทรพรพ, 2555)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เป็นผลสืบเนื่องมาจาก แนวคิดเรื่อง “การพัฒนาเชิงพื้นที่” (Area Based Collaborative Research - ABC) ซึ่งสำนักงาน กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานริเริ่ม พัฒนาขึ้นตั้งแต่ปี 2550 และได้ผ่านการทดลองปฏิบัติการจริงจนสามารถนำสู่การบูรณาการเพื่อการแก้ปัญหาความยากจนในระดับจังหวัดจนประสบผลสำเร็จ สสค. จึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาปรับและพัฒนาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษา และได้ชักชวนผู้ที่มีความสนใจปฏิรูปการศึกษาในจังหวัดของตนเองเข้าร่วม ภายใต้ โครงการ “จังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้” (Area Based Education - ABE) (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

เป้าหมายของโครงการฯ คือ การทำให้จังหวัดมีขีดความสามารถที่จะดำเนินการปฏิรูปการศึกษาหรือจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนได้เองในระยะยาว โดยสร้างการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ให้ เข้ามาร่วมรับผิดชอบและสนับสนุนการแก้ปัญหา คุณภาพการศึกษา ดังแสดงใน ภาพที่ 2 สิ่งที่มีหวังคือ การทำให้เกิดกลไกเพื่อทำงาน ระยะยาว โดยเริ่มต้นจากประเด็นที่เป็นโจทย์ร่วม สามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมได้แล้วจึงขยายวงกว้างขึ้น (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะเป็นการกระจายอำนาจที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งทุกภาคส่วนในสังคมจะต้องร่วมมือกัน เพื่อให้เกิดการศึกษาที่เสมอภาค เนื่องจากความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา จะเป็นตัวทำนายแนวโน้มของคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ท้องถิ่น จึงถือเป็นกุญแจดอกสำคัญในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาได้ (ไกรยศ ภัทราวาท, 2566)

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

1. เพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของกลไกสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาระดับจังหวัดในการดูแลช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่จังหวัดสนใจด้วยความเข้มแข็งของเครือข่ายความร่วมมือบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ให้เห็นผลความเข้มแข็งภายใน 3 ปี พร้อมทั้งจังหวัดจะดำเนินงานต่อเนื่อง

2. พัฒนาระบบข้อมูลเพื่อการวางแผนลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษารวมถึงระบบข้อมูลสำหรับปฏิบัติการดูแลเด็กปฐมวัยในครอบครัวยากจนหรือด้อยโอกาสและเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา ภายในระยะเวลา 3 ปี

3. พัฒนาระบบตัวอย่างเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่มแรก ภายในระยะเวลา 3 ปี

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา มีพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินงาน 20 จังหวัดนาร่อง ได้แก่

- ภาคเหนือ ประกอบด้วย เชียงใหม่ ลำปาง น่าน สุโขทัย พิจิตร โลกั แพร่ แม่ฮ่องสอน
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย ขอนแก่น สุรินทร์ อำนาจเจริญ อุบลราชธานี มหาสารคาม นครราชสีมา
- ภาคกลาง ภาคภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก ประกอบด้วย นครนายก ระยอง กาญจนบุรี
- ภาคใต้ ประกอบด้วย สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต ยะลา สงขลา

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาโดยมุ่งผลประโยชน์ต่อความต้องการของพื้นที่ เป็นการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่อยู่ในพื้นที่เนื่องจากหน่วยงานเหล่านี้ใกล้ชิดกับชุมชนและรับรู้ถึงปัญหาที่ใกล้ชิดที่สุด

แนวทางการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา

1. กลุ่มเด็กปฐมวัยที่มีฐานะยากจนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) สำหรับการให้ความช่วยเหลือเด็กปฐมวัย เป็นความร่วมมือระหว่าง กสศ. กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มี ‘กลไกระดับจังหวัด’ ทำหน้าที่ขับเคลื่อนการทำงาน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ 1) ระดับนโยบาย กำหนดกรอบแนวคิด ในการดำเนินงานเพื่อดูแลช่วยเหลือเด็กปฐมวัยในศพด. พัฒนาฐานข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และนำองค์ความรู้จากการสังเคราะห์ผลการดำเนินงาน และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะสนับสนุนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 2) ระดับจังหวัด กสศ. สนับสนุนงบประมาณให้จังหวัดพัฒนา/สร้างกลไกการทำงานร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการค้นหา คัดกรอง และจัดทำข้อมูลรายจังหวัดของเด็กปฐมวัยที่ครอบครัวยากจน ช่วยให้เกิดการทำงานร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล เพื่อให้เด็กปฐมวัยที่ครอบครัวยากจน และยังไม่เข้าเรียนใน ศพด. กลับเข้าสู่ระบบการดูแลของ ศพด. โดยเร็วที่สุด

2. การพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สอดคล้องกับมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติปี 2561 เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินงานร่วมกับกลไกจังหวัด ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีคุณภาพและศักยภาพเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561 สามารถจัดการ ดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยในความดูแลได้อย่างเหมาะสมตามช่วงวัย โดย กสศ. มีการสนับสนุนงบประมาณให้ ศพด. แห่งละไม่เกิน 25,000 บาท (พิจารณาสนับสนุนงบประมาณตามความเหมาะสม) โดยงบประมาณของ กสศ. จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนาบุคลากรทางการสอน กิจกรรมการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ทั้งนี้ ศพด. ทุกแห่ง จะต้องกำหนดให้เกิดการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ศพด. และการดูแลเด็กปฐมวัยร่วมกัน

3. กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา จังหวัดที่เข้าร่วมโครงการจะใช้ฐานข้อมูลเด็กนอกระบบการศึกษา โดยมีแอปพลิเคชัน THAI OOSC (Thai Out of School) เป็นเครื่องมือในการ ลงพื้นที่ ใช้กระบวนการ ‘สร้างการมีส่วนร่วม’ ของภาคีเครือข่ายในจังหวัด เช่น ครู กศน. อาสาสมัคร ของหน่วยงานต่าง ๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือแกนนำชุมชน ออกไปค้นหา สัมภาษณ์ พบตัวเด็ก เก็บข้อมูล สภาพปัญหาและความต้องการ หลังจากนั้นทีมสหวิชาชีพระดับจังหวัดจะวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย จัดแบ่งกลุ่ม และประสานงานกับหน่วยงานในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้จัดบริการที่สอดคล้องกับปัญหา และสร้างทีมผู้จัดการรายกรณี

(Case Manager) ระดับพื้นที่ขึ้น เพื่อวิเคราะห์ปัญหาเชิงลึกเป็นรายบุคคลเพื่อทำแผนดูแลเด็กเป็นรายกรณี ด้วยแนวทางที่มีความยืดหยุ่น โดยมีท้องถิ่น/ท้องที่ประชาสังคม องค์กรเอกชน มูลนิธิต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม เพื่อส่งต่อให้เด็กส่วนใหญ่ กลับเข้าสู่ระบบการศึกษา หรือฝึกทักษะด้านการศึกษาและอาชีพ ส่วนกลุ่มที่ยังไม่พร้อมคืนสู่ระบบการศึกษา ก็จะเข้าสู่กระบวนการเยียวยา/ฟื้นฟูจากหน่วยงานที่จัดบริการที่เหมาะสมให้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

กล่าวโดยสรุป แนวทางการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเด็กปฐมวัยที่มีฐานะยากจนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐาน ช่วยเหลือเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษาให้มีการศึกษาและอาชีพ

แนวทางการพัฒนากลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา

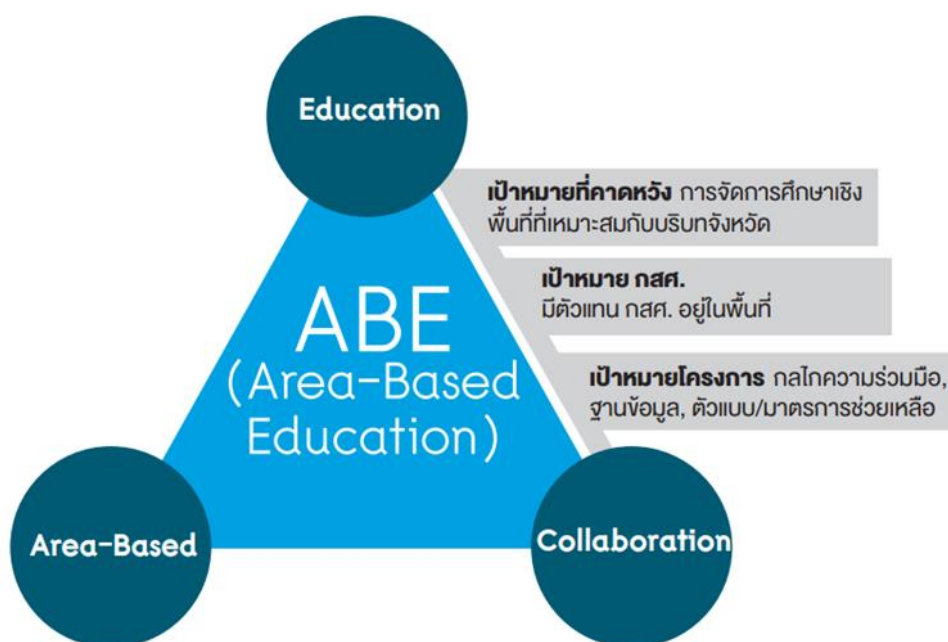
เนื่องจากเป้าหมายโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาให้ความสำคัญกับการประสานความร่วมมือกับกลไกในระดับจังหวัด ที่มุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือในระดับพื้นที่ เพื่อให้การดูแลเด็กกลุ่มปฐมวัยและกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา จึงมีแนวคิดให้จังหวัดที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถพัฒนากลไกในพื้นที่ให้สามารถผลักดันการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้เป็น 3 ระดับ คือ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

1. เป้าหมายระดับโครงการ: เพื่อให้เกิดการจัดตั้งคณะทำงานของโครงการ หรือพัฒนากลไก ที่มีอยู่เดิมในพื้นที่เพื่อขับเคลื่อนโครงการให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และเกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลง

2. เป้าหมายของ กสศ.: เพื่อให้กลไกความร่วมมือที่เกิดขึ้นจากโครงการสามารถพัฒนาเป็นองค์กรที่เป็นตัวแทนของ กสศ. ทำหน้าที่ชี้เป้าและประสานงานเรื่องการบูรณาการทรัพยากรภายในพื้นที่ เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย และประสานงานกับ กสศ. เพื่อให้ความช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่สอดคล้องกับภารกิจของกสศ.

3. เป้าหมายของพื้นที่: เพื่อให้เกิดกลไกความร่วมมือในพื้นที่ที่ถูกจัดตั้งขึ้นในลักษณะขององค์กรที่เป็นนิติบุคคลเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของตัวกลไก โดยกลไกที่จัดตั้งขึ้นนี้ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการบูรณาการเป้าหมายร่วมและจัดทำแผนงานและขับเคลื่อนแผนงานด้านการ

จัดการศึกษาเชิงพื้นที่ ซึ่งมีหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมเป็นภาคีในการขับเคลื่อนงานด้านการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ร่วมกัน แม้กสศ. เป็นหน่วยงานของรัฐที่เริ่มดำเนินงานมาเพียง 3 ปีแต่ กสศ. ตระหนักดีว่า ‘การลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา’ เป็นเป้าหมายที่ทุกฝ่ายในประเทศไทยมุ่งหวังร่วมกัน โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาจึงเปรียบเสมือนฟันเฟืองเล็ก ๆ ที่ช่วย แก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยลงได้บ้างไม่มากนักน้อย

ภาพที่ 1 เป้าหมายการดำเนินงาน

ที่มา: กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) (2565)

กล่าวโดยสรุป โครงการฯ สามารถพัฒนากลไกในพื้นที่ให้สามารถผลักดันการดำเนินงานไปสู่เป้าหมายได้เป็น 3 ระดับ คือ 1) เป้าหมายระดับโครงการ โดยขับเคลื่อนโครงการให้ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และเกิดผลสัมฤทธิ์ของงานตามที่กำหนดไว้ในข้อตกลง 2) เป้าหมายของ กสศ. : เป็นการร่วมมือกันเพื่อประสานงานและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย 3) เป้าหมายของพื้นที่ : เกิดความร่วมมือในพื้นที่ที่ถูกจัดตั้งขึ้น

โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภายใต้นโยบาย “เด็กทุกคนต้องเข้าถึงการศึกษา” จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นจังหวัดที่มีความพร้อมด้านการศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับอุดมศึกษา แต่เมื่อมองลึกลงไปกลับพบว่า มีเด็กและเยาวชนของสุราษฎร์ธานีจำนวนมากยังเข้าไม่ถึงการศึกษา ทั้งจากปัญหาความยากจน สภาพความพร้อมของครอบครัว ความพร้อมของร่างกาย และปัญหาสังคมที่ซับซ้อน ทำให้เด็กและเยาวชนในจังหวัดไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างที่ควรจะเป็น จึงเป็นโจทย์ให้ทีมโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ต้องการยกระดับความเป็นอยู่ของเด็กสุราษฎร์ธานีให้ดีขึ้น

จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกลไกขับเคลื่อนเพื่อช่วยเหลือและแก้ปัญหาการศึกษาของจังหวัดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 โดยดำเนินโครงการฯ ร่วมกับสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) พร้อมด้วยเครือข่ายความร่วมมือจากภาคราชการ ภาคเอกชน ภาคท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ภาควิชาการ ตลอดจนเครือข่ายสื่อมวลชน องค์กร และชุมชนต่าง ๆ เข้ามาบูรณาการความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาการศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี โดย ดำเนินการใน 5 เรื่อง คือ 1. การพัฒนาข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาและการมีงานทำ 2. การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสโดยเฉพาะเด็กบกพร่องด้านการเรียนรู้ (LD) 3. การสร้างหลักสูตรพุทธศาสนศึกษา 4. การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาผู้เรียน (Professional Learning Community : PLC) และ 5. การจัดการศึกษาเพื่ออาชีพ ต่อมาเมื่อมีการยกระดับโครงการจังหวัดปฏิรูปการเรียนรู้จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นคณะทำงานในนาม ‘สมัชชาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี’ มีนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นประธาน กระทั่งปี 2562 มีการจัดทำโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) สมัชชาการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงเข้ามาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการฯ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการ 7 ชุด ได้แก่ 1. คณะกรรมการที่ปรึกษา 2. คณะกรรมการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศด้านการศึกษาและการมีงานทำ 3. คณะกรรมการพัฒนาเด็กบกพร่องทางการเรียนรู้ 4. คณะกรรมการหลักสูตรพุทธศาสนศึกษา 5. คณะกรรมการชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) 6. คณะกรรมการประสานงาน และ 7. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์โครงการฯ ซึ่งมีผู้แทนจากทุกภาคส่วนในจังหวัดเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้พื้นที่ของสมัชชาการศึกษาฯ ให้ภาคีเครือข่ายได้มาพบปะพูดคุย ติดตามความก้าวหน้า และสร้างความร่วมมือระหว่าง

หน่วยงานในการขับเคลื่อนงาน ตลอดจนการพัฒนากระบวนการทำงานในพื้นที่ เพื่อนำบทเรียนการทำงานต่าง ๆ ไปขยายผลโครงการฯ ต่อไป (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ในปีแรกโครงการจัดการเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดำเนินการภายใต้การขับเคลื่อนงานของกลุ่มสมัชชาการศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และมีคณะกรรมการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาเพื่อกำหนดนโยบายและให้ความช่วยเหลือในการทำงาน โดยมีคณะกรรมการย่อย 4 ชุด คือ 1. คณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ 2. คณะอนุกรรมการพัฒนาและยกระดับคุณภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (ศพด.) 3. คณะอนุกรรมการสหวิชาชีพการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ที่เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนโครงการฯ และ 4. คณะอนุกรรมการการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ระดับอำเภอ มีผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ระดับอำเภอเป็นประธาน

เนื่องจากเป็นโครงการฯ ใหม่ จึงเริ่มต้นทำงานใน 5 อำเภอในจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย อำเภอดอนสัก อำเภอท่าฉาง อำเภอเคียนซา อำเภอเวียงสระ และอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี แบ่งกลุ่มเป้าหมาย ที่ต้องการช่วยเหลือเป็น 3 กลุ่มคือ 1. กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา จำนวน 12,522 คน 2. เด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3,404 คน และ 3. ยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 15 แห่ง สำหรับแนวทางการช่วยเหลือเด็กเยาวชน หลังจากสำรวจพบปัญหาของกลุ่มเป้าหมายแล้ว คณะทำงานจะมีการหารือร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรการช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ 1. กลุ่มปฐมวัยที่อยู่ในระบบการศึกษาแต่มีฐานะยากจน ได้จัดทำโครงการปฐมวัยสุขภาพดีด้วยอาหารเช้า ส่วนกลุ่มปฐมวัยที่หลุดจากระบบการศึกษาที่มีฐานะยากจน จัดให้มีโครงการพาน้องสู่อะห้องเรียน 2. เด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษามีโครงการนำเด็กและเยาวชนค้นหาความสามารถตัวเอง ก่อนตัดสินใจเรียนต่อหรือเลือกเรียนสายอาชีพตามศักยภาพ และความถนัด โดยมีการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ผ่านหลักสูตรพุทธทาสศึกษา 3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นการพัฒนาและยกระดับตามมาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ พ.ศ. 2561 (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ปัญหาหลักที่ส่งผลถึงพัฒนาการของเด็กปฐมวัยคือ ปัญหาครอบครัวที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ผู้ปกครองต้องให้ความสำคัญกับปากท้องก่อนการศึกษาของบุตรหลาน “ไม่ใช่ เขาไม่อยาก

ให้ลูกหลานเข้าเรียน แต่ด้วยความยากจนเรื่องปากท้องต้องมาก่อนบางบ้านอยากให้ลูกหลานเข้าเรียน แต่ไม่มีเงินแม้แต่จะเดินทางมาที่โรงเรียนได้ นี่เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้เด็กไม่ได้เรียน” อีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญไม่แพ้กันคือ การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ปฐมวัย ขาดสื่ออุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน ทำให้คุณภาพของการสอนไม่เต็มประสิทธิภาพ ควรจัดกิจกรรมอบรมครูประจำการให้มีความรู้เรื่องการจัดการศึกษา มีการพัฒนาหลักสูตรเด็กปฐมวัยให้เหมาะสมและต่อเนื่องจะช่วยบรรเทาปัญหานี้ไปได้ การยกระดับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นเรื่องจำเป็น เพราะ ศพด. เป็นพื้นที่สำคัญในการบ่มเพาะเด็กปฐมวัยที่จะเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของจังหวัด โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีศพด.มากถึง 253 แห่ง และส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องจำนวนครูที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน ขาดการส่งเสริมพัฒนาด้านวิชาการ แก่ครูและพี่เลี้ยง ไม่มีหัวหน้าศพด. ที่มีอำนาจในการตัดสินใจ ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารจัดการ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และขาดความปลอดภัย ที่สำคัญคือ ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยได้” (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

ผลการดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใน 3 ปี

นายประยูรศักดิ์ รัตนะ ผู้อำนวยการกองการศึกษาฯ และวัฒนธรรม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เลขาฯ กล่าวว่า โครงการฯ ตลอด 1 ปีที่โครงการฯ ได้เริ่มต้นช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย เป็นปีที่ทีมงานได้พบเจอปัญหาอุปสรรคมากมาย ปัญหาใหญ่ที่สุดที่เจอคือ การสร้างความเข้าใจในโครงการฯ แม้จังหวัดสุราษฎร์ธานีจะทำงานด้านการศึกษามายาวนาน แต่โจทย์และเครื่องมือที่โครงการฯ มอบให้เป็นเรื่องใหม่ โชคดีที่แกนนำโครงการฯ เข้าใจเป้าหมายและกระบวนการทำงานของโครงการฯ สามารถอธิบายสร้างความเข้าใจให้ภาคีเครือข่ายได้ รวมทั้งมีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารของโครงการฯ สู่สาธารณชนอยู่เสมอ ทำให้ตลอดการทำงานได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเป็นอย่างดี แม้จะมีปัญหาอื่น ๆ อยู่บ้าง เช่น ข้อมูลที่โครงการฯ ต้องการมีความลึกมากเกินไปจนทำให้กลุ่มเป้าหมายหลายคนไม่สะดวกใจที่จะให้ข้อมูล ระบบจัดเก็บข้อมูลที่เป็นแอปพลิเคชันที่ต้องอาศัยอินเทอร์เน็ตและสมาร์ทโฟน แต่เพราะทุกคนมีเป้าหมายเดียวกันคือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมายให้ดีขึ้น ทีมงานทุกคนจึงช่วยกันทำงานอย่างสุดความสามารถ ด้วยความทุ่มเททำงานเช่นนี้ส่งผลให้ในปีแรกทีมงานสามารถสำรวจและ

ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา 298 คน กลุ่มเป้าหมายเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สามารถช่วยเหลือได้ 1,262 คน และเข้าไปสนับสนุนศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 15 แห่ง นอกจากจำนวนกลุ่มเป้าหมายที่เราช่วยเหลือได้แล้ว โครงการฯ นี้ยังทำให้เราเห็นรูปแบบการให้ความช่วยเหลือเด็กที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ถ้าโครงการนี้ขับเคลื่อนโดยภาคราชการ 100 เปอร์เซ็นต์คงประสบความสำเร็จได้ยาก ด้วยเหตุนี้คณะกรรมการขับเคลื่อนฯ จังหวัดสุราษฎร์ธานีจึงผนึกกำลังจาก 3 ภาคส่วนคือ ภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมเข้ามาทำงานร่วมกัน เพื่อให้การสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาของจังหวัดไปถึงเป้าหมาย มากยิ่งขึ้น (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

อย่างไรก็ตามจากการทำงานในปีที่ผ่านมา ทำให้ทีมงานมองเห็นถึงจุดที่ต้องปรับปรุงคือการพัฒนากลไกการทำงานของคณะทำงาน โดยแบ่งคณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ. 2563 ออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. คณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศ เพื่อคัดกรองเด็กปฐมวัยในระบบการศึกษา และ 2. คณะอนุกรรมการพัฒนาข้อมูลสารสนเทศเพื่อสำรวจเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วขึ้น เพื่อความสะดวกและคล่องตัวในการทำงาน คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการจะดำเนินงานแบบ One Stop Service คือ ทำงานแบบเบ็ดเสร็จ คณะอนุกรรมการต่าง ๆ มีอำนาจตามหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสำรวจค้นหากลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม คณะทำงานจะต้องกระจายตัวลงพื้นที่เพื่อกำกับติดตามการทำงานของผู้สำรวจ และประสานความร่วมมือในระดับ อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน และผู้นำท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้าใจให้กับคณะสำรวจ อำนวยความสะดวกในการหากลุ่มเป้าหมาย โดยการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) สำหรับการตั้งเงื่อนไขในการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และเมื่อพบกลุ่มเป้าหมายที่ผ่านการสำรวจต้องการความช่วยเหลือ จะต้องเร่งประสานงานภาคีเครือข่ายความร่วมมือให้เร็วที่สุด โดยปีนี้ทีมงานได้ขยายการทำงานเพิ่มอีก 5 อำเภอ คือ อำเภอกาญจนดิษฐ์ อำเภอไชยา อำเภอบ้านนาสาร อำเภอพุนพิน และอำเภอท่าชนะ พร้อมวางเป้าหมายการสำรวจ และช่วยเหลือดังนี้ กลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา สำรวจ 17,152 คน ตั้งเป้าช่วยเหลือ 1,300 คน กลุ่มเด็กปฐมวัยยากจนใน ศพด. สำรวจ 6,861 คน ตั้งเป้าช่วยเหลือ 3,383 คน และพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 15 แห่ง เมื่อพูดถึงโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี นายประยูรศักดิ์บอกว่า โครงการฯ นี้มี ‘คุณค่า’

ต่อชีวิตคนมาก ทั้งยังตอบโจทย์เรื่องการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ช่วยให้หนึ่งชีวิตที่หลุดออกจากระบบการศึกษาได้กลับมามีชีวิตใหม่อีกครั้ง สิ่งที่มีงานทุกจังหวัดทำอยู่ แม้จะเป็นเพียงส่วนน้อยคือ 20 จังหวัด แต่ก็ทำให้เกิดแรงกระเพื่อมในภาพรวม ของประเทศในประเด็นเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำด้านการศึกษาของประเทศได้อย่างชัดเจน (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2565)

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษาในระยะแรกยังมีปัญหาเนื่องจากเป็นโครงการใหม่แต่ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจการร่วมมือกันส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจ สามารถผลักดันเด็กที่อยู่ในนอกระบบการศึกษาให้เข้าระบบการศึกษาและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้ตามเป้าที่ตั้งไว้

บทสรุป

ประเทศไทยมีงบประมาณมากมายเพียงพอการศึกษา แต่ด้วยโครงสร้างของกระทรวงศึกษาที่กว้างมากไม่สามารถดูแลได้ทั่วถึง จึงประสบปัญหาทางด้านประสิทธิภาพทางด้านศึกษาของนักเรียน โครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา เป็นโครงการที่มุ่งเน้นให้เกิดความร่วมมือในระดับพื้นที่เพื่อให้การดูแลเด็กกลุ่มปฐมวัยและกลุ่มเด็กเยาวชนนอกระบบการศึกษา เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยผลการดำเนินงานสามารถช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายได้ลดปัญหาที่เป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ ซึ่งส่วนกลางไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างทั่วถึง

ความเหลื่อมล้ำทางสังคมถือเป็นปัญหาใหญ่ที่นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา หากไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ก็จะไม่สามารถแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้ เพราะเมื่อเกิดความเหลื่อมล้ำก็ทำให้เข้าไม่ถึงบริการขั้นพื้นฐานได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง การจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยโครงการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาส่งผลดีต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะเติบโตเป็นเสาหลักในการบริหารจัดการสังคมให้เป็นสังคมที่น่าอยู่และการศึกษาถือเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานที่จะสามารถพัฒนาตนเองและประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้

เอกสารอ้างอิง

- ไกรยส ภัทราวาท. (2566, 9 กุมภาพันธ์). กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เครื่องมือจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดระดับความเหลื่อมล้ำที่มีประสิทธิภาพ. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/article-decentralized-to-local/>
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.). (2565). การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ. กรุงเทพฯ : บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด
- จุฬารกรณ์ มาเสถียรวงศ์. (2560). โครงการประสานงานวิจัยและพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-based Education - ABE): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2565). หนุนท้องถิ่นช่วยแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา. สืบค้นจาก <https://www.eef.or.th/article-solve-the-problem-of-inequality-in-education-120222/>
- สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่ง การเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.). (2557). การลงทุนเพื่อการศึกษา เรื่องที่น่าทบทวน. สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพเยาวชน (สสค.)
- อมรวิรัช นาคทรพร. (2555). การจัดการศึกษาเชิงพื้นที่. สืบค้นจาก www.kknontat.com/wp-content/, 2555.

ผู้เขียน

รังสิญา ช่อผูก*

นักศึกษาปริญญาตรีบัณฑิต หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
E-mail: rangsiya.chor@gmail.com

ประกอบ ใจมั่น

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมเพื่อการพัฒนา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)